

بررسی قوانین، مقررات و استانداردهای زیست محیطی مرتبط با طرح های بزرگ

آبی

فردین بوستانی^۱

چکیده

گردآوری، بررسی وارایه قوانین، مقررات و استانداردهای زیست محیطی مرتبط با طرح های بزرگ آبی از جمله سد ها به منظور کاهش پیامدهای منفی و افزایش اثرات مثبت زیست محیطی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در این تحقیق مهمترین آن ها مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. درآیین نامه ارزیابی اثرات زیست محیطی راهکارها و راهنامه های اجرایی آیین نامه مزبور توسط دفتر ارزیابی زیست محیطی سازمان حفاظت محیط زیست، تهیه و منتشر شده است که حاوی رهنمودهای ارزنده در خصوص چگونگی انجام مطالعات ارزیابی زیست محیطی، تهیه گزارش اجمالی و تفضیلی و نیز نمودار گردش کار سیستم ارزیابی زیست محیطی می باشد. تبصره 82 قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (1374-1378) مصوب 1373/9/20 مجلس شورای اسلامی بررسی و در رابطه با موضوع ارزیابی زیست محیطی، همچنین می توان به قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست، مصوب 1353/3/28 و اصلاحیه 1371/8/24 مجلس شورای اسلامی استناد نمود. از آنجایی که تحقق برنامه های میان مدت و بلند مدت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از جنبه اهداف کمی و به عبارت دیگر نمود فیزیکی اجرای برنامه های توسعه بر عهده نظام فنی و اجرایی است، سازمان برنامه و بودجه، نظام فنی و اجرایی طرحهای عمران کشور راطی مصوبه

¹ - استادیار دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت

مورخ 1375/3/23 هیئت وزیران به تصویب رسانیده و در تاریخ 1375/4/4 به تمامی دستگاهه ابلاغ نموده است.

این نظام که در واقع حاوی مجموعه ای از اصول، مقررات و ضوابط فنی، حقوقی، مالی و زیست محیطی حاکم بر تهیه، اجرا و ارزشیابی طرحهای عمران کشور است، بندهای 6، 16، 17 خود را به مباحث زیست محیطی و به عبارتی ارزیابی زیست محیطی اختصاص داده است که بطور کلی بر لزوم انجام مطالعات شناسایی، توجیه فنی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی (امکان سنجی) اولیه به منظور تهیه طرح در قالب مطالعات جامع بخشی، منطقه ای و برنامه های توسعه رعایت و ضوابط، معیارها و استانداردهای فنی و اقتصادی و ارائه گزارش مربوط همراه با مقایسه و تحلیل گزینه پیشنهادی و سایر گزینه ها دلالت دارد. قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا، مصوب 1374/2/3 مجلس محترم شورای اسلامی است بندها و ماده های زیر در ارتباط با موضوع ارزیابی زیست محیطی، است

کلمات کلیدی: مقررات زیست محیطی، طرح های بزرگ آبی، سدها

مقدمه

عدم توجه به ملاحظات زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌های توسعه و اجرای بدون مطالعه طرحها باعث ایجاد اثرات سوء زیست‌محیطی در بسیاری از کشورهای جهان شده است. در نتیجه این بی‌توجهی‌ها، کیفیت محیط زیست طبیعی و انسانی به شدت کاهش یافته و تخریب منابع طبیعی و نارضایتی‌های همگانی را به همراه داشته است. این امر در ایران نیز، عمدتاً به دلیل نادیده گرفتن قوانین زیست‌محیطی روزبه‌روز ابعاد وسیع‌تری به خود می‌گیرد. از این رو، ارزیابی اثرات زیست‌محیطی طرحها باعث افزایش کیفیت محیط زیست، بالا رفتن سطح رفاه، کاهش نارضایتی همگانی و پیشگیری از تخریب منابع طبیعی و ملی می‌گردد.

علاوه بر این، بهره‌گیری از مطالعات ارزیابی اثرات زیست‌محیطی برای طرحهای توسعه منطقه‌ای یک ابزار مهم تصمیم‌گیری و نشانه‌ای از مقبولیت و یا عدم مقبولیت اجرای طرح در منطقه به شمار می‌رود. این ابزار همچنین برای برنامه‌ریزی به منظور به حداقل رساندن پیامدهای منفی اجرای این طرحها مورد نیاز خواهد بود.

مهمترین فواید انجام مطالعات ارزیابی اثرات زیست‌محیطی طرحها را می‌توان به شرح زیر برشمرد :

- وظایف هر ارگان را در حفظ محیط زیست مشخص می‌نماید.
- زندگی سالم، بهداشتی و قابل پذیرش را برای مردم فراهم می‌سازد.
- راههای استفاده از محیط زیست بدون اثرات نامطلوب بر سلامت همگانی و یا محیط زیست را نشان می‌دهد.
- ویژگی‌ها و ماهیت اماکن تاریخی، مذهبی، فرهنگی، قومی و نژادی هر منطقه و در نتیجه اصالت محیط زیست آن را حفظ می‌نماید.

- باعث برقراری توازن بین جمعیت و منابع طبیعی می‌گردد.
- کیفیت منابع تجدیدپذیر را حفظ نموده و باعث ایجاد بیشترین بازده آنها در چرخه حیات می‌شود.

پیچیدگی عوامل گوناگون زیست‌محیطی و برهم‌کنش متقابل این عوامل باعث پیچیده شدن فرآیند پیش‌بینی اثرات زیست‌محیطی آنها در طرح‌ها می‌گردد. در عمل برای آنکه بتوان از یک توسعه همه‌جانبه برخوردار بود، باید بتوان تأثیر اجرای هر طرح را بر این عوامل زیست‌محیطی تعیین نمود تا بر اساس آن بتوان پیامدهای بالقوه زیست‌محیطی حاصل را شناسایی و روشهای منطقی برای رفع یا تخفیف اثرات سوء زیست‌محیطی و همچنین تشدید پیامدهای مثبت ناشی از انجام طرح را ارائه نمود. این پیچیدگی‌ها و اثرات جبران‌ناپذیر طرح‌هایی که با توسعه همه‌جانبه وفق نداشته، علاوه بر تحمیل هزینه‌های بسیار زیاد بر کشورها به منظور رفع یا تخفیف پیامدهای منفی زیست‌محیطی این‌گونه طرح‌ها، باعث افزایش روزافزون نگرانی دولتها، سازمانهای بین‌المللی و محلی و همچنین افزایش نارضایتی همگانی گردیده است. به همین دلیل در اکثر کشورهای دنیا قوانین ویژه‌ای برای ضرورت بخشیدن به بررسی و ارزیابی اثرات زیست‌محیطی قبل از مرحله اجرا وضع شده است.

در ایران با توجه به اهمیت انجام مطالعات ارزیابی زیست‌محیطی طرح‌های توسعه عمرانی کشور، شورای عالی حفاظت محیط زیست به موجب ماده 2 قانون حفاظت محیط زیست مصوب سال 1353 و اصلاحیه آن در سال 1371 اقدام به تصویب ضوابطی نمود که به موجب آن مسئولین اجرایی موظف گردیدند که علاوه بر انجام مطالعات امکان‌سنجی و مکان‌یابی طرح‌های زیر مجموعه خود، نسبت به مطالعه و ارائه گزارش ارزیابی اثرات زیست‌محیطی این طرح‌ها اقدام نمایند.

قوانین، مقررات و ضوابط زیست محیطی

براساس بررسی های بعمل آمده و مطالعات انجام شده بر روی قوانین، مقررات و ضوابط زیست محیطی در جمهوری اسلامی ایران، در زمینه ارزیابی زیست محیطی، متون حقوق و الزامات قانونی بسیار محدود و انگشت شماری وجود دارد که ذیلا مهمترین آنها به تفکیک معرفی می گردند.

اصل 50 قانون اساسی

در جمهوری اسلامی ایران، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می گردد. از این رو فعالیتهای اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است.

آیین نامه (الگوی) ارزیابی اثرات زیست محیطی

شورای عالی حفاظت زیست کشور، در اجرای مصوبه شماره 138 مورخ 1373/1/21 خود در خصوص پروژه های هفتگانه مشمول قانون ارزیابی زیست محیطی، در تاریخ 1376/10/2، آیین نامه (الگوی) ارزیابی اثرات زیست محیطی را بشرح زیر تصویب و لازم الاجرا نموده است.

پیوست صورتجلسه مورخ 67/10/2 شورای عالی حفاظت محیط زیست آیین نامه (الگوی) ارزیابی اثرات زیست محیطی

در اجرای مصوبه شورای عالی حفاظت محیط زیست مورخه 73/1/23 الگوی تهیه گزارش ارزیابی زیست محیطی به شرح زیر تعیین میگردد:

ماده 1- مجریان طرحها و پروژه های مندرج در ماده دو موظفند به همراه گزارش امکان سنجی و امکان یابی پروژه ها نسبت به تهیه گزارش ارزیابی زیست محیطی مطابق این الگو اقدام نمایند.

ماده 2- طرحها و پروژه هایی که مشمول این الگو می شوند عبارتند از:

الف- کارخانجات پتروشیمی در هر مقیاس

ب- پالایشگاهها در هر مقیاس

ج- نیروگاهها با ظرفیت تولیدی بیش از یکصد مگاوات

د- صنایع فولاد در دو بخش زیر :

1- واحدهای تهیه کننده خوراک ذوب و ذوب با ظرفیت تولیدی بیش از سیصد هزار تن در سال.

2- واحدهای نورد و شکل دهی با ظرفیت تولیدی بیش از صد هزار تن در سال.

ه- سدها و سازه های دیگر آبی در سه بخش زیر:

1- سدهای با ارتفاع بیش از 15 متر و یا دارای ساختارهای جنبی بیش از 40 هکتار و یا مساحت دریاچه بیش از چهارصد هکتار.

تبصره 1- سدهای باطله (نگهداشت مواد آلوده) در هر اندازه شامل ارزیابی زیست محیطی می باشند.

2- دریاچه های انسان ساخت در مساحت بیش از چهارصد هکتار.

تبصره 2- اندازه دریاچه های پرورش آبریان در مقیاس کوچکتر از چهارصد هکتار با هماهنگی وزارت جهاد سازندگی و سازمان حفاظت محیط زیست تعیین می شود.

3- طرحها و پروژههای آبیاری و زهکشی در وسعت بیش از پنج هزارهکتار.

و- شهرکهای صنعتی (با هر عنوان) در وسعت بیش از یکصدهکتار.

ز- فرودگاههای با طول باند بیش از دوهزارمتر.

ماده 3- طرحها و پروژههای هفت گانه (بدون در نظر گرفتن ابعاد آنها) در صورتیکه در فاصله تاثیرگذاری و یا تاثیرپذیر از طرحها و پروژههای مندرج در ماده دو قرار گیرند مشمول ارزیابی زیست محیطی می باشند.

تبصره 1- فهرست مناطق ویژه زیستی همراه با موفقیت و فاصله تاثیرپذیری آنها که به تصویب مراجع رسمی رسیده باشد توسط سازمان حفاظت محیطزیست به طور منظم منتشر می گردد.

تبصره 2- فهرست، موقعیت و فاصله تاثیر پذیری و تاثیر گذاری طرحها و پروژه های هفت گانه موجود در کشور (مطابق تعاریف ماده 2) توسط سازمان حفاظت محیط زیست تهیه و منتشر می گردد.

ماده 5- مجریان طرحها و پروژه هایی که مشمول ارزیابی اثرات زیست محیطی می شوند گزارش اجمالی به سازمان حفاظت محیط زیست به طور منظم منتشر می گردد.

تبصره- کلیه آیین نامه و مقررات زیست محیطی که به تصویب مراجع رسمی رسیده و رعایت آنها در ارزیابی اثرات زیست محیطی الزامی است توسط سازمان حفاظت محیط زیست تهیه و در اختیار مجریان قرار داده می شود.

ماده 6- مجریان طرحها و پروژه های مشمول این الگو موظفند با توجه به نکات اعلام شده توسط سازمان حفاظت محیط زیست و آیین نامه های مربوطه اقدام به تهیه گزارش ارزیابی اثرات زیست

محیطی نمایند. گزارش های ارزیابی اثرات زیست محیطی بایستی توسط افراد متخصص، مراکز علمی و شرکتهای تخصصی که صلاحیت آنها به تصویب مراجع ذیربط رسیده باشد تهیه شود.

تبصره - تا زمان شکل گیری شرکتهای تخصصی، مراکز علمی و افراد متخصص، سازمان برنامه و بودجه با هماهنگی سازمان حفاظت محیط زیست فهرست مقدماتی منتشر می نماید.

ماده 7- ارزیابی اثرات زیست محیطی برای دو وضعیت دوره ساخت و دوره بهره برداری به تفکیک فعالیتهای اصلی تهیه گردیده و تهیه کنندگان اقدامات اصلی برای کاهش اثرات منفی زیست محیطی و هزینه های آن را نیز ارائه می نمایند.

ماده 8- تهیه کنندگان گزارش ارزیابی اثرات زیست محیطی در پایان گزارش توصیه خود را به یکی از سه صورت زیر بیان می نمایند:

الف- با توجه به ابعاد گسترده اثرات زیست محیطی اجرای طرح یا پروژه توصیه نمی شود.

ب- اجرای طرح یا پروژه با تمهیدات لازم برای کاهش اثرات زیست محیطی قابل اجرا می باشد(هزینه ها ذکر شود).

ج- طرح یا پروژه بدون تمهیدات گسترده برای کاهش اثرات زیست محیطی قابل اجرا می باشد.

ماده 9- سازمان حفاظت محیط زیست با توجه به ضوابط اعلام شده نظر نهایی خویش را حداکثر ظرف سه ماه اعلام می نماید.

تبصره 1- به منظور هماهنگی امور مربوط به ارزیابی زیست محیطی طرحها و پروژه ها، کمیته علمی ارزیابی زیست محیطی متشکل از متخصصان و دانشگاهیان زیر نظر رئیس سازمان حفاظت محیط زیست با ترکیب زیر تشکیل گردیده و مسئولیت امور علمی مربوط به ارزیابی ها را بعهده خواهد داشت.

-رئیس سازمان حفاظت محیطزیست به عنوان رئیس کمیته

- پنج نفر از متخصصان و دانشگاهیان به انتخاب رئیس سازمان

- نماینده سازمان جنگل ها و مراتع کشور

- نماینده مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران

- نماینده وزارت یا سازمان مربوط به طرح ارزیابی شده

تبصره 2- هر گاه بر اساس ارزیابی زیست محیطی اجرای هر یک از طرحها و پروژه های عمران و یا بهره برداری از آنها بر اساس نتایج وقانون و مقررات مربوط به حفاظت محیط زیست مغایری داشته باشد،سازمان مورد را به وزارتخانه ها یا موسسه اعلام خواهد نمود تا به همکاری سازمان های زیربط به منظور رفع مشکل در طرح مزبور تجدید نظر به عمل آید.در صورت وجود اختلاف نظر طبق تصمیم رئیس جمهور عمل خواهد شد.

ماده 10- ابعاد مورد بررسی برای اثرات زیست محیطس در مورد همه طرح ها و پروژه های هفتگانه پس از بررسی وضعیت زیست محیطی موجود در چهار بخش به شرح زیر صورت می پذیرد:

الف- اثرات زیست محیطی بر محیط فیزیکی

1- اثرات بر خاک:مورفولوژی وکیفیتی

2- اثرات بر آب: کمیت آب و کیفیت آب

3- اثرات بر اقلیم،هوا و صوت:تغییرات هوا و بارش ها،کیفیت هوا

4- اثرات ثانویه بین خاک،آب و هوا

ب- اثرات زیست محیطی بر محیط های طبیعی

1- اثرات بر گونه های گیاهی

2- اثرات بر گونه های جانوری

3- اثرات بر زیستگاهها، چشم اندازها و مسیر مهاجرت پرندگان

ج- اثرات زیست محیطی بر محیط های اجتماعی و فرهنگی

1- اثر بر سلامت و محیط بهداشتی مردم

2- اثر بر محیط اجتماعی: اشتغال، مسکن، آموزش

3- اثر بر محیط فرهنگی: اعتقادات فرهنگی و مذهبی مردم، میراث فرهنگی

ه- اثرات زیست محیطی بر طرحهای توسعه

1- اثر بر سایر طرحهای توسعه کشاورزی، صنعتی و خدماتی منطقه

2- اثر بر طرح آمایش منطقه

3- اثر بر کاربری اراضی منطقه

این الگو در ده ماده و هشت تبصره در جلسه مورخ دوم دی ماه هزار و سیصد و هفتاد و شش شواربعالی

حفاظت محیط زیست به تصویب رسید.

راهکارها و راهنماهای اجرایی آیین نامه (الگوی) ارزیابی اثرات زیست محیطی

پیرو مصوبه شماره 138 مورخ 1373/1/23 شورای عالی حفاظت محیط زیست و نیز آیین نامه (الگوی) ارزیابی اثرات زیست محیطی مصوب 1376/10/2 آن شورا، جهت اطلاع و آگاهی مجریان طرحها و پروژه های هفتگانه مشمول این قانون، جزوه ای تحت عنوان راهکارها و راهنماهای اجرایی آیین نامه مزبور توسط دفتر ارزیابی زیست محیطی سازمان حفاظت محیط زیست، تهیه و منتشر شده است که حاوی رهنمودهای ارزنده در خصوص چگونگی انجام مطالعات ارزیابی زیست محیطی، تهیه گزارش اجمالی و تفضیلی و نیز نمودار گردش کار سیستم ارزیابی زیست محیطی می باشد. دستورالعمل های فوق که طی یک جلسه کارشناسی با حضور نمایندگان سازمان حفاظت محیط زیست و اساتید دانشگاهی متخصص در امر ارزیابی زیست محیطی در پاییز سال 1377، مورد تجدید نظر قرار گرفته است، در پیوست (ج) ارائه شده است.

2-1-5- تبصره 82 قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور

قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (1374-1378)

مصوب 1373/9/20 مجلس شورای اسلامی نیز در تبصره 82 خود بیان می دارد که:

الف- در طول برنامه دوم کلیه فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی بایستی با رعایت ملاحظات زیست محیطی صورت گیرد. به این منظور اجرای موارد زیر الزامی است:

1- طرحها و پروژه های بزرگ تولید و خدماتی باید قبل از اجرا و در مرحله انجام مطالعات امکان

سنجی و امکان یابی بر اساس الگوهای مصوب شورای عالی حفاظت محیط زیست، مورد ارزیابی

زیست محیطی قرار گیرد.

2- انجام هر گونه فعالیت صنعتی و معدنی باید با در نظر گرفتن اداف توسعه پایدار در چهار چوب ضوابط و استانداردهای زیست محیطی باشد.

3- بهره برداری از منابع طبیعی کشور باید بر اساس توان بالقوه منابع زیست و ظرفیت قابل تحمل صورت پذیرد، به نحوی که ضمن بهره مندی صحیح از منابع طبیعی، موجبات حفظ تعادل و تناسب محیط زیست را فراهم آورد.

4- استفاده از انرژی در کشور باید از طریق تجدید نظر در الگوی مصرف و کاهش در آلودگی سوختها صورت گیرد.

آیین نامه اجرایی تبصره 82 قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور که در تاریخ 1377/2/23 به تصویب هیئت وزیران رسیده است اظهار می دارد:

ماده 1- ضوابط طبقه بندی طرحها و پروژهای بزرگ موضوع تبصره این ماده بنا به پیشنهاد سازمان حفاظت محیط زیست توسط شورای عالی حفاظت محیط زیست تعیین می شود.

تبصره- سازمان حفاظت محیط زیست مکلف است الگوهای ارزیابی طرحها و پروژهای بزرگ تولید و خدماتی را بر حسب اولویت تهیه و جهت تصویب به شورای عالی حفاظت محیط زیست ارائه نماید.

ماده 2- به منظور اعمال مدیریت صحیح و منطبق با توسعه پایدار در زمینه پسماندهای صنعتی و معدنی که منبع پسماندهای ویژه نامیده می شود، سازمان حفاظت زیست موظف است استراتژی مدیریت اینگونه پسماندها را که در برگزیده تعارف مربوط به ضوابط لازم، از جمله ضوابط زیر می باشد با همکاری دستگاههای ذیربط تهیه و به تصویب شورای عالی حفاظت محیط زیست برساند:

الف- ضوابط ناظر بر کاهش پسماندهای خطرناک در فرآیندهای تولید از طریق اعمال سیاستهای مدیریت تولید و به کارگیری تکنولوژیهای پاک.

ب- ضوابط ناظر بر ایجاد سیستم های حمل و نقل ایمن پسماندهای خطرناک.

ج- ضوابط ناظر بر ایجاد تاسیسات بازیابی و دفع نهایی پسماندهای خطرناک.

ماده 3- کلیه واحدهای صنعتی و معدنی مکلفند پسماندهای خطرناک حاصل از فعالیت خود را به طریقی که در دستورالعمل ها و ضوابط برنامه ملی موضوع ماده (2) این آیین نامه تعیین می شود تمشیت و دفع نمایند.

ماده 4- هر گونه فعالیت معدنی و مبادرت به اکتشاف و بهره برداری از معادن، مستلزم رعایت ضوابط و استانداردهای زیست محیطی می باشد.

سازمان حفاظت محیط زیست موظف است ضوابط استانداردهای زیست محیطی مذکور را با توجه به اهداف توسعه پایدار تدوین و به تصویب شورای عالی حفاظت محیط زیست برساند.

تبصره - صدور پروانه های اکتشاف و بهره برداری از معادن در مناطق چهار گانه تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست (مناطق مذکور در بندالف ماده 3 قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست) کماکان تابع مقررات تابعی قانونی مربوط و مصوبات شورای عالی حفاظت محیط زیست می باشد.

ماده 5- بهره برداری از خاک رس، شن و ماسه معمولی در رودخانه ها اعم از دایمی و فصلی موکول به رعایت ضوابط و استانداردهای زیست محیطی می باشد.

ماده 6- هرگونه بهره برداری از منابع طبیعی تجدید شونده از قبیل جنگل، مرتع و آبیان در کشور باید بر اساس طرح مصوب با توجه به توان بالقوه محیط و متکی بر مطالعات امکان سنجی از محیط زیست محل اجرای طرح و مطالعات توان سنجی از منابع مورد بهره برداری باشد.

تبصره 1- طرحهای بهره برداری موضوع این ماده باید به تصویب وزارت جهادسازندگی یا موسسات وابسته به وزارت مذکور بر اساس مقررات مربوطه اهداف توسعه پایدار برسد.

تبصره 2- بهره برداری از منابع طبیعی قابل تجدید در اکوسیستم های ویژه و آسیب پذیر و در مناطق چهارگانه تحت حفاظت و کنترل سازمان حفاظت محیط زیست (مناطق مذکور در بند الف ماده 3 قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست) تابع مقررات قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست و آیین نامه اجرایی آن می باشد.

ماده 7- به منظور بررسی و تعیین ظرفیت قابل تحمل محیط و نظارت عالی در زمینه اجرای صحیح طرحهای بهره برداری از منابع طبیعی تجدید شونده از جهت تطبیق مطالعات امکان سنجی و توان سنجی با مراحل اجرای طرح ، کمیته عالی نظارت با مسئولیت وزارت جهادسازندگی و با عضویت یکی از معاونین سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان جنگلها و مراتع، وزارت کشاورزی ،وزارت فرهنگ و آموزش عالی،وزارت بهداشت،درمان و آموزش پزشکی،وزارت نیرو و شرکت سهامی شیلات ایران تشکیل می شود.

تبصره حدود اختیارات و نحوه تشکیل کمیته عالی نظارت به تصویب شورای عالی حفاظت محیط زیست می رسد.

ماده 9- به منظور ایجاد هماهنگی بین فعالیتهای دستگاههای دولتی و همچنین واحدهای بزرگ صنعتی و تولیدی با ملاحظات زیست محیطی در جهت تحقق اهداف توسعه پایدار ،دستگاهها و واحد های مذکور موظفند با هماهنگی سازمان امور اداری و استخدامی کشور و از محل پستهای موجو نسبت به ایجاد و استقرار یک واحد یا دفتر محیط زیست تحت نظر مستقیم بالاترین مقام دستگاه دولتی و یا مدیر عامل واحد های بزرگ اقدام نمایند.

نظام فنی و اجرایی طرحها عمران کشور

از آنجایی که تحقق برنامه های میان مدت و بلند مدت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از جنبه اهداف کمی و به عبارت دیگر نمود فیزیکی اجرای برنامه های توسعه بر عهده نظام فنی و اجرایی است، سازمان برنامه و بودجه، نظام فنی و اجرایی طرحهای عمران کشور راطی مصوبه مورخ 1375/3/23 هیئت وزیران به تصویب رسانیده و در تاریخ 1375/4/4 به تمامی دستگاهه ابلاغ نموده است.

این نظام که در واقع حاوی مجموعه ای از اصول، مقررات و ضوابط فنی، حقوقی، مالی و زیست محیطی حاکم بر تهیه، اجرا و ارزشیابی طرحهای عمران کشور است، بندهای 6، 16، 17 خود را به مباحث زیست محیطی و به عبارتی ارزیابی زیست محیطی اختصاص داده است که بطور کلی بر لزوم انجام مطالعات شناسایی، توجیه فنی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی (امکان سنجی) اولیه به منظور تهیه طرح در قالب مطالعات جامع بخشی، منطقه ای و برنامه های توسعه رعایت و ضوابط، معیارها و استانداردهای فنی و اقتصادی و ارائه گزارش مربوط همراه با مقایسه و تحلیل گزینه پیشنهادی و سایر گزینه ها دلالت دارد.

تبصره ماده 17 در بند الف آن عنوان می نماید که: ارزیابی زیست محیطی طرحهای توسعه باید بر اساس تبصره 82 قانون برنامه دوم و الگوهای مصوب شورای عالی حفاظت محیطی صورت پذیرد.

قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست

در رابطه با موضوع ارزیابی زیست محیطی، همچنین می توان به قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست، مصوب 1353/3/28 و اصلاحیه 1371/8/24 مجلس شورای اسلامی استناد نمود که مهمترین مواد قانونی آن عبارتند از:

ماده 1- حفاظت و بهبود و بهسازی محیط زیست و پیشگیری و ممانعت از هر نوع آلودگی و هر اقدام مخربی که موجب بر هم خوردن تعادل و تناسب محیط زیست می شود، همچنین کلیه امور مربوط به جانوران وحشی و آبزیان آبهای داخلی، از وظایف سازمان حفاظت محیط زیست است.

ماده 7- هر گاه اجرای هر یک از طرحهای عمران و یا بهره برداری از آنها به تشخیص سازمان با قانون و مقررات مربوط به حفاظت محیط زیست مغایر داشته باشد سازمان، مورد را به وزارتخانه ها یا موسسه مربوط اعلام خواهد نمود تا با همکاری سازمانهای ذیربط به منظور رفع مشکل در طرح مزبور تجدید نظر به عمل آید. در صورت وجود اختلاف نظر طبق تصمیم رئیس جمهور عمل خواهد شد.

ماده 9- اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی محیط زیست را فراهم نماید ممنوع است. منظور از آلوده ساختن محیط زیست عبارتست از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب یا هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی یا شیمیایی یا بیولوژیک آن را، به طوریکه زیان آور به حال انسان یا سایر موجودات زنده و یا گیاهان و یا آثار و ابنیه باشد، تغییر دهد.

بعلاوه مواد 11.8، 14 آیین نامه اجرایی قانون مزبور (مصوب 1354/12/3 هیئت وزیران و اصلاحات بعدی) نیز می توان مفید باشند.

لازم به ذکر است که علاوه بر قوانین، مقررات و ضوابط زیست محیطی ملی معرفی شده، قوانین و ضوابط متعددی دیگر نیز در ارتباط با مقوله ارزیابی زیست محیطی وجود دارد که از جمله آنها می توان به مواردی چون

قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا (مصوب 1374/2/3 مجلس شورای اسلامی)، قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور (مصوب 1371/7/5).

بند 20 ماده 55 قانون شهرداریها (مصوب 1334 با اصلاحات بعدی)

ماده 22 قانون حفاظت و بهره برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران (مصوب 1374/6/14) و اشاره نموده به جهت اهمیت موضوع، به بندهائی از قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا نیز پرداخته است.

قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا

قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا، مصوب 1374/2/3 مجلس محترم شورای اسلامی است بندها و ماده های زیر در ارتباط با موضوع ارزیابی زیست محیطی، است:

ماده 12- احداث کارخانجات و کارگاههای جدید و توسعه و تغییر محل و یا خط تولید کارخانجات و کارگاههای موجود، مستلزم رعایت ضوابط و معیارهای سازمان حفاظت محیط زیست می باشد.

ماده 13- وزارتخانه های صنایع، معادن و فلزات، کشاورزی و جهاد سازندگی به هنگام صدور جواز تاسیس، رونوشتی از جواز تاسیس مربوط را به سازمان حفاظت محیط زیست ارسال خواهند نمود. دارندگان جواز تاسیس مذکور مکلفند محل استقرار واحدهای صنعتی و یا تولید خود را طبق ضوابط استقرار با رعایت ضوابط موضوع ماده 12 فوق بر اساس اعلام سازمان حفاظت محیط زیست از لحاظ محل استقرار می باشد.

ماده 14- فعالیت کارخانجات و کارگاههای جدیدی که ضوابط و معیارهای موضوع ماده 12 را رعایت ننمایند و همچنین فعالیت و بهره برداری از کارخانجات و کارگاهها و نیروگاههایی که بیش از حد مجاز، موجبات آلودگی هوا را فراهم آورند، ممنوع است.

ماده 15- سازمان حفاظت محیط زیست، کارخانجات و کارگاهها و نیروگاههایی که آلودگی آنها بیش از حد مجاز استانداردهای محیط زیست باشد را مشخص نموده و مراتب را با تعیین نوع و میزان آلودگی به صاحبان و با مسئولان کارخانجات و کارگاهها و نیروگاهها ابلاغ خواهد کرد تا در رفع آلودگی یا تعطیل کار و فعالیت خود تا رفع آلودگی اقدام نمایند.

ماده 16- در صورتی که صاحبان و مسئولان کارخانجات و کارگاهها و نیروگاههای آلوده کننده، ظرف مهلت تعیین شده مبادرت به رفع آلودگی یا ممانعت از کار و فعالیت کارخانه و کارگاه مربوط ننمایند، در پایان مهلت مقرر به خواست سازمان حفاظت محیط زیست و دستور مرجع قضایی ذیربط محل که بلافاصله توسط مامورین انتظامی به مورد اجرا گذاشته می شود، از کار و فعالیت کارخانجات و کارگاههای آلوده کننده، جلوگیری به عمل خواهد آمد. ادامه کار یا فعالیت کارخانجات و کارگاهها و نیروگاههای مزبور، منوط به صدور اجازه سازمان حفاظت محیط زیست و یا رای دادگاه صلاحیت دار خواهد بود.

ماده 17- در مواقع اضطراری و یا شرایط جوی نامناسب، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست می تواند کارخانجات و کارگاههایی را که فعالیت آنها خطرات فوری در برداشته باشد با اخطار سریع، خواستار توقف فعالیت آنها گردد و در ثبوت استنفکاف، به حکم رئیس دادگاه محل، تارفع موجبات خطر تعطیل نماید.

استانداردهای زیست محیطی

با توجه به لزوم جلوگیری از آلودگی محیط زیست در فعالیتهای مختلف اقتصادی و عمرانی، سازمان محیط زیست کشور اقدام به انتشار استانداردهای صدا، هوای پاک و خروجی فاضلاب نموده است. رعایت استانداردهای مذکور در بهره برداری از کلیه طرحهای عمرانی الزامی است.

نتایج

طی چند دهه گذشته پیشرفتهای سریع علمی و تکنولوژیکی در عرصه زندگی الزام توجه به پیامدهای زیست محیطی طرح های توسعه را بیش از پیش نمایان ساخت. از سال 1970 کشورهای توسعه یافته دریافتند که برای اعتلای سطح زندگی مردم نیازمند رعایت اصول زیر در پیشبرد برنامه های توسعه اقتصادی و اجتماعی خود می باشند.

1- بهره برداری از منابع طبیعی بر اساس اصول لحاظ شده در طرح های آمایش سرزمین

2- بهره برداری از محیط زیست بر اساس ظرفیت محیط و

3- عدم فرو افت کیفیت محیط زیست

بر همین اساس ارزیابی اثرات توسعه و بهره برداری از ظرفیت های محیطی بر اساس توجه خاص بر محیط زیست مورد تاکید قرار گرفت. حاصل این اقدامات تهیه و تصویب بیانیه های ارزیابی اثرات زیست محیطی پروژه های عمرانی آمریکا در سال 1970 هلند در سال 1980 و سوئیس در سال 1983 و بقیه کشورهای توسعه یافته بین 1970 تا 1978 بوده است. در میان طیف گسترده پروژه های عمرانی پروژه های توسعه منابع آب از جایگاه ویژه ای برخوردار است

به منظور بررسی پیامدها و اثرات متقابل زیست محیطی طرح های بزرگ آبی لازم است که در یک قانونمندی مشخص از دیدگاه ها و معیارهای ملی و جهانی استفاده شود. تاریخچه مطالعات زیست محیطی در رشته مهندسی آب در کشورها نیز از سابقه چندانی برخوردار نیست. در سطح ملی، قانون اساسی کشور به حفظ و حراست محیط زیست اهمیت خاصی داده است و نهادهایی برای حفاظت اکولوژی و کنترل پیامدهای نامناسب زیست محیطی پیش بینی شده است. گردآوری، بررسی و واریه قوانین، مقررات و استانداردهای زیست محیطی مرتبط با طرح های بزرگ آبی از جمله سد ها به منظور کاهش پیامدهای منفی و افزایش اثرات مثبت زیست محیطی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در این

تحقیق مهمترین آن ها مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در جمهوری اسلامی ایران، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می گردد. از این رو فعالیتهای اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است.

در آیین نامه ارزیابی اثرات زیست محیطی راهکارها و راهنماهای اجرایی آیین نامه مزبور توسط دفتر ارزیابی زیست محیطی سازمان حفاظت محیط زیست، تهیه و منتشر شده است که حاوی رهنمودهای ارزنده در خصوص چگونگی انجام مطالعات ارزیابی زیست محیطی، تهیه گزارش اجمالی و تفصیلی و نیز نمودار گردش کار سیستم ارزیابی زیست محیطی می باشد. تبصره 82 قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (1374-1378) مصوب 1373/9/20 مجلس شورای اسلامی بررسی و در رابطه با موضوع ارزیابی زیست محیطی، همچنین می توان به قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست، مصوب 1353/3/28 و اصلاحیه 1371/8/24 مجلس شورای اسلامی استناد نمود. از آنجایی که تحقق برنامه های میان مدت و بلند مدت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از جنبه اهداف کمی و به عبارت دیگر نمود فیزیکی اجرای برنامه های توسعه بر عهده نظام فنی و اجرایی است، سازمان برنامه و بودجه، نظام فنی و اجرایی طرحهای عمران کشور راطی مصوبه مورخ 1375/3/23 هیئت وزیران به تصویب رسانیده و در تاریخ 1375/4/4 به تمامی دستگاهه ابلاغ نموده است.

1-مهندسين مشاور آب ورزان، 1372مطالعات توسعه منابع آب و آبخيزداري حوضه آبريز سد استقلال

(ميناب)،

2-مهندسين مشاور جاماب، 1368 مطالعات طرح جامع آب كشور، حوضه آبريز رودخانه ميناب،

3-Boustani , Fardin (2007) evaluation of the impact of the Karkhe dam on water management in the south west of Iran 2nd International Symposium on Environmental Management, Zagreb, Croatia

4- Chandio, B. A. (1995). "Water management policies to sustain irrigation in Pakistan". Proceedings of regional conference on water resources management, Isfahan, Iran.

5.Eccleston (2000) Environmental impact statements ,Wiley.

Icold (1985),Dams and Environment

6. Nancy etal (2005), Stream hydrology, an introduction for ecologists ,Wiley.

7. P.moriss ,R , Therivei ,(1995), Method of environmental impact assessment

8-United Nation(1987), Methodological guidenlines for integrated evaluation of water resources development.